

Asia: VN/7447/2025

Luonnos ympäristöministeriön asetukseksi maakunta-, yleis- ja asemakaavojen kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystavasta annetun ympäristöministeriön asetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yhdyskuntasuunnittelun seuran lausunto luonnoksesta asetukseksi maakunta-, yleis- ja asemakaavojen kaavamääräysten ja kaavakohteiden esitystavasta annetun ympäristöministeriön asetuksen muuttamisesta

Lausunnolla olevan asetusluonnoksen muutokset ovat luonteeltaan teknisiä korjauksia. Yhdyskuntasuunnittelun seuralla ei ole huomautettavaa näihin muutoksiin. Sen sijaan otamme kantaa tietomallimuotoisen kaavoituksen käytäntöjen ja kaavainstrumentin kehittämistarpeisiin.

Toimintatapojen kehittäminen ja tulevaisuuden kaavoituksen tarpeet:

Tietomallimuotoisen kaavoituksen yhdeksi haasteeksi näyttää muodostuneen koodistojen ja niihin perustuvan kaavamääräyskokoelman joustava kehittäminen. Kannustamme kehittämään uudenlaista toimintatapaa, joka olisi asetuksen päivittämistä joustavampi ja ketterämpi, ja johon eri toimijoiden olisi mahdollista vaikuttaa. Päivitystarvetta tuottavat erityisesti kaavoituksen ajassa muuttuvat paikalliset tarpeet, joten tärkeää olisi, että kaikilla kunnilla olisi toimiva yhteys Katja-asetuksen kaavamääräyskoodien ja -ryhmien ylläpitoprosessiin.

Tietomallimuotoinen kaavoitus on toistaiseksi rajoittunut vain siirtämään nykyisen ja vuosikymmeniä käytössä olleen kaavoituskäytännön digitaaliseen muotoon, eikä huomioi kaikkia tulevia tarpeita. Kehittämistyössä on noussut esiin signaaleja siitä, että nykyisenlainen, aluevarauksiin ja niiden käyttötarkoitusten määrittelyyn perustuva kaavoitus ei välttämättä vastaa tulevaisuuden tarpeisiin.

Myös alan tutkijat korostavat tarvetta kaavoitusinstrumentin päivittämiselle (esim. Rantanen & Rajaniemi, 2020; Horelli & Wallin, 2023). On myös havaittu, että tietomallimuotoisen kaavoituksen tulevaisuuden tarpeiden tunnistaminen ja sanoittaminen edellyttävät erityistä panostusta yhteiskehittämisen menetelmiin (Nummi & Hapuoja, 2025). Katsomme, että tulisi pikaisesti käynnistää työ, jossa tutkitaan laajassa yhteistyössä tarpeet kaavatietomallin seuraavalle, tulevaisuusorientoituneelle versiolle.

Uudistuksen vaikutuksia tulisi seurata ja arvioida tarkasti. Tällä hetkellä ei näytä olevan varmaa, nopeuttaako ja sujuvoittaako uudistus kaavoituskäytäntöjä vai muuttuuko prosessi entistä kankeammaksi. Tehostamisen toteutuminen liittyy nähdäksemme ensisijaisesti kehitettävien ohjelmistoratkaisujen käytettävyyteen. Tästä syystä pidämme tärkeänä, että Ryhti-kumppanitestauksessa hyvin alkanutta ohjelmistokehitystä jatketaan ja huomio kiinnitetään erityisesti ohjelmistojen käytettävyyteen.

Tietomallimuotoisuus voi tuoda kunnille hyötyjä esimerkiksi rutiinitehtävien, kuten kaavatietojen raportoinnin ja tilastoinnin automatisoinnilla (esim. KAATIO, 2023). Lisäksi suunnittelijat odottavat uudistuksen tuovan uudenlaisia älykkäämpiä analysointimenetelmiä vaikutusten arviointiin. Pidämme tärkeänä, että kehittämishankkeissa tullaan panostamaan myös kaavatiedon hyödyntämismahdollisuuksien kehittämiseen samalla, kun tiedon tuottamisen työkaluja rakennetaan. Yksi esimerkki tästä on viherympäristön digitaalisen tiedon yhteensovittaminen ja kehittäminen osana tietomallimuotoisen kaavan vaikutustenarviointia.

Osallistuminen ja vuorovaikutus tietomallimuotoisessa kaavoituksessa:

Yhtenä keskeisenä tietomallimuotoisen kaavoituksen kehittämistarpeena haluamme nostaa esiin kaavatietomallin vuorovaikutteisen suunnittelun välineenä. Rakennetun ympäristön tietojärjestelmän lainsäädännön perusteluissa tietomallimuotoisen kaavoituksen on arvioitu parantavan osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia kaavatiedon saatavuuden ja saavutettavuuden parantuessa. Tiedonsaannin paraneminen on tärkeää, mutta se ei vielä takaa osallistumisen tai vaikuttamisen paranemista. Digitalisaatio on monimuotoistanut osallisten tuottamaa informaatiota ja tiedon systemaattisemman ja tehokkaamman käsittelyn ja hyödyntämisen tarve on ilmeinen (esim. Rossi, 2025).

Kaavatietomallilla tulisikin nähdäksemme olla rooli sekä kansalaisten osallistumismahdollisuuksien parantamisessa että osallisten tuottaman informaation systemaattisessa hyödyntämisessä (Nummi, Harsia & Mattila, 2025). Osallistumisen helpottuminen tietomallimuotoisen kaavoituksen myötä ei ole itsestään selvää, vaan se edellyttää toimenpiteitä. Kansalaisille tarkoitettujen tietomallimuotoisen kaavatiedon hyödyntämisen työkalujen (esim. tietomallimuotoisen kaavatiedon selailu- ja latauskäyttöliittymät) sekä tietomallimuotoisen kaavan vuorovaikutusprosessia tukevien työkalujen kehittäminen tulisi ottaa kehittämistoimenpiteeksi Ryhti-uudistuksessa, jotta kansalaisilla olisi tulevaisuudessa yhtäläiset mahdollisuudet osallistua kaavoitukseen kunnan resursseista

riippumatta. Agendalle tulisi ottaa erityisesti yhteissuunnittelua tukevien työkalujen kehittäminen. Niin ikään digitaalisen, tietomallimuotoisen kaavan hyväksymistä tulisi kehittää siten, että nykyinen PDF-tiedostojen käsittelyyn perustuvasta dokumenttipohjainen toimintatapa voitaisiin korvata tehokkaammilla ja samalla päätöksenteon näkökulmasta luotettavilla toimintatavoilla.

Osallisten tiedonsaannin helpottamisen kannalta olennaista on saattaa kaikki kaavaan liittyvä keskeinen informaatio helposti saataville. Nykyisenlainen tietomallimuotoinen kaava ei yksinään avaa kaavaehdotuksen kokonaisuutta. Kaavaselostuksessa ilmaistut vaikutusselvitykset sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelma sekä valmisteluprosessin aikana kerätyt mielipiteet ovat usein vähintään yhtä olennainen osa ehdotusta kuin itse kaava. Kokonaisuuteen perehtyminen edellyttää edelleen useiden eri dokumenttien tarkastelua ja erilaisten välineiden käyttöä, mikä saattaa olla tavalliselle kuntalaiselle ylivoimaista. Tästä syystä pidämme tärkeänä myös selostuksen ja OASin sisällön tuottamisen ja esitystapojen kehittämistä. Käsityksemme mukaan ajatus näiden tietosisältöjen rakenteistamisesta tietomallimuotoon on kuitenkin herättänyt ristiriitaisen vastaanoton. On tärkeää jatkaa keskustelua siitä, millä keinoilla esimerkiksi vaikutusten arviointitiedot ja muut selostuksen keskeiset tietosisällöt ovat tulevaisuudessa helpommin saatavilla sekä kuntalaisille että datalähtöisessä päätöksenteossa.

Yksi osallistumisen vaikuttavuutta estävä tekijä on lainsäädännön rajoittunut käsitys osallisten tuottamasta informaatiosta. Todellisuudessa osalliset tuottavat kaavoitusprosessien aikana virallisten mielipiteiden ja muistutusten lisäksi runsaasti muuta monimuotoista ja suunnittelun kannalta olennaista tietoa. Jotta tämä tieto saadaan tehokkaammin ja läpinäkyvämmiin osaksi tietomallimuotoista kaavoitusta, tulisi osallistiedon käsite määritellä ja kuvata osana rakennetun ympäristön tietokokonaisuutta (Nummi, Harsia, Mattila, 2025).

Lähteet:

Horelli, L., & Wallin, S. (2023). The Renewal of the Finnish Planning Legislation as a Strategy of Urban Planning and Development. *Land*, 12(11).

KAATIO (2023). KAATIO-hankkeen loppuraportti. Saatavilla: <https://kaatio.wordpress.com/2023/10/31/kaation-loppuraportti/>

Rantanen, A., & Rajaniemi, J. (2020). Urban planning in the post-zoning era: From hierarchy to self-organisation in the reform of the Finnish Land Use and Building Act. *Environment and Planning B*, 47(2), 321-335. <https://doi.org/10.1177/2399808319893686>

Rossi, S. (2025). Towards Systematic Integration of Participatory Knowledge in Land-use Planning Practice. Väitöskirja, Aalto-yliopisto. Saatavilla <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-64-2454-5>

Nummi, P., Harsia, E., & Mattila, H. (2025). The role of citizen and participatory data in information model-based planning in Finland. Arvioitavana julkaisussa Planning Practice & Research.

Nummi, P., & Hapuoja, A. (2025). Does Co-development Facilitate Achieving Interoperable Planning Tools? Experiences in the Development of Information Model-based Land Use Planning in Finland. Computers, Environment and Urban Systems.

Vatilo Matti
Yhdyskuntasuunnittelun seura ry